

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 02-26 ЮФ
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
за адресою: вул. Іоанна Павла II, 17, м. Київ, 01042, Україна

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента **Котової Любов Вячеславни**,
кандидата юридичних наук, професора, завідувача кафедри публічного та
приватного права Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
на дисертацію **Покори Костянтина Вікторовича** на тему:
«Адміністративно-правовий статус прокурора спеціалізованої прокуратури у
сфері оборони», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасний стан правового регулювання діяльності прокуратури у сфері оборони характеризується необхідністю одночасного забезпечення законності, ефективного кримінального переслідування, захисту інтересів держави та дотримання прав військовослужбовців. Особливого значення відповідні питання набувають в умовах повномасштабної збройної агресії проти України, дії правового режиму воєнного стану, зростання кількості військових кримінальних правопорушень та посилення навантаження на органи сектору безпеки і оборони.

Створення Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони стало важливим етапом реформування системи органів прокуратури. Водночас правове становище її прокурорів залишається недостатньо систематизованим. Чинне законодавство не завжди чітко визначає особливості їхньої компетенції, межі повноважень, гарантії незалежності, порядок взаємодії з органами військового управління, правоохоронними та розвідувальними органами. Потребують також наукового осмислення спеціальні вимоги до професійної підготовки таких прокурорів, особливості їхньої відповідальності та діяльності в умовах доступу до інформації з обмеженим доступом.

Враховуючи викладене, дисертаційна робота Покори Костянтина Вікторовича присвячена актуальній теоретичній і практичній проблемі визначення адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої

прокуратури у сфері оборони та виробленню конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства й правозастосовної практики у цій сфері.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений аналіз публікацій, вивчення змісту дисертаційної роботи **Костянтина Покори** дозволяє повною мірою зробити висновок щодо достатнього ступеня обґрунтованості наукових положень, сформульованих висновків та розроблених рекомендацій, поданих у дисертації. Отримані наукові результати ґрунтуються на проведеному автором всебічному аналізі публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців, що відображено у списку використаних літературних джерел за темою роботи у 266 найменуваннях. Для досягнення поставленої мети роботи автор використав загальнонаукові та специфічні методи досліджень, а саме: історико-правовий метод дозволив проаналізувати еволюцію становлення та розвитку адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони у хронологічній послідовності й виокремити відповідні етапи (підрозділ 1.1). Під час дослідження й аналізування понятійно-категоріального апарату, зокрема дефініцій «статус», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус», «адміністративно-правовий статус Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» (підрозділи 1.2,) було використано аналітичний метод наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив розглянути методи, форми, місце та особливості діяльності прокурора в сфері оборони (підрозділи 1.3, 1.4). Системно-структурний метод використано під час надання характеристики елементів адміністративно-правового регулювання статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони, а саме функції та повноваження, принципи, методи та форми діяльності прокурора в сфері оборони, юридичну відповідальність, а також теоретико-правові основи визначення місце прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Порівняльно-правовий метод надав можливості проаналізувати зарубіжний досвід регулювання та організації діяльності прокурорів у сфері оборони (підрозділ 3.1). Описовий метод дозволив комплексно проаналізувати

взаємодію прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони з іншими органами публічної адміністрації у сфері оборони (підрозділ 3.2).

У першому розділі дисертаційної роботи автором здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку прокуратури на українських землях, досліджено еволюцію військових і спеціалізованих прокуратур та виокремлено основні історичні етапи формування адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони (с. 29-43). На основі аналізу доктринальних підходів і положень чинного законодавства розкрито зміст поняття адміністративно-правового статусу такого прокурора та визначено його основні структурні елементи, зокрема мету, завдання, функції, принципи діяльності, організаційну структуру, спеціальні повноваження, відповідальність, а також порядок і підстави звільнення (с. 44-65). Окрему увагу приділено визначенню місця Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони в системі органів прокуратури України та особливостям діяльності її прокурорів в умовах воєнного стану, серед яких автор виокремлює вузьку спеціалізацію, можливість екстериторіальної діяльності, специфічне коло кримінальних проваджень, взаємодію з органами сектору безпеки і оборони та підвищені вимоги до професійної підготовки (с. 66-85). Важливе значення має проведений аналіз адміністративно-правових методів і форм діяльності прокурора, у межах якого охарактеризовано переконання, стимулювання, примус, контроль і нагляд, а також процесуальні, наглядові, представницькі та аналітично-інформаційні форми прокурорської діяльності у сфері оборони (с. 86-110).

У другому розділі дисертаційної роботи автором розкрито зміст прав та обов'язків прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони, а також гарантії їх реалізації. Зокрема, охарактеризовано повноваження щодо доступу до військових об'єктів і документів з обмеженим доступом, витребування необхідної інформації, ініціювання перевірок і ревізій, здійснення процесуального керівництва та представництва інтересів держави. Окрему увагу приділено обов'язкам прокурора щодо підтримання обвинувачення, координації діяльності правоохоронних органів, дотримання державної

таємниці та підвищення професійного рівня, а також організаційним, правовим, соціальним і безпековим гарантіям його незалежної діяльності (с. 115-128).

Важливе теоретичне значення має здійснений автором аналіз принципів діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони. За результатами дослідження запропоновано їх класифікацію на загальноправові, організаційні, функціональні та спеціальні принципи. Розкрито зміст принципів верховенства права, законності, незалежності, єдності й централізації системи прокуратури, територіальності, публічності, об'єктивності, процесуальної самостійності, дотримання державної таємниці та взаємодії з органами військового управління (с. 129-153).

У межах дослідження юридичної відповідальності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони автором охарактеризовано її поняття, підстави та особливості, а також проаналізовано дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та цивільно-правову відповідальність. Крім того, систематизовано правові засади діяльності прокурора, визначено значення загальних, спеціальних і відомчих нормативно-правових актів та розкрито особливості відповідальності, пов'язані з доступом до державної таємниці, підвищеними професійними вимогами й виконанням повноважень у сфері оборони (с. 154-170).

Також автором третій розділ присвячено дослідженню зарубіжного досвіду організації діяльності прокурорів у сфері оборони та визначено можливості використання окремих його елементів в Україні (с. 175-204). Також охарактеризовано основні напрями взаємодії прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони з органами військового управління, правоохоронними та іншими органами публічної адміністрації (с. 205-227).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що результати наукового дослідження **Костянтина Покори**, представлені в дисертаційній роботі, мають належний рівень обґрунтованості та достовірності. Висновки за всіма розділами та загальні висновки за роботою в цілому є логічно побудованими та систематизують основні результати, отримані автором.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційна робота Костянтина Покори визначається високим науковим рівнем та актуальністю. Проведене наукове дослідження, результати якого подані в роботі, має чітку логіку наукового дослідження.

Уперше сформульовано поняття адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони як комплексної правової категорії, що визначає його особливе становище в системі органів прокуратури та державної влади, яка включає нормативно закріплені спеціальні повноваження щодо організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням військових кримінальних правопорушень, підтримання публічного обвинувачення у відповідних справах, нагляду за додержанням законів органами сектору безпеки і оборони, представництва інтересів держави у судах у справах оборонної сфери, гарантії незалежності, особливий порядок призначення з вимогами проходження базової загальновійськової підготовки або військової служби, юридичну відповідальність та механізми взаємодії з військовими формуваннями і правоохоронними органами.

Уперше виокремлено та охарактеризовано класифікацію адміністративно-правових методів діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони шляхом виокремлення дворівневої структури: перший рівень охоплює загальні методи державного управління (переконання, стимулювання, примус), другий – спеціальні методи, що поділяються на організаційно-правові та адміністративно-правові, з урахуванням специфіки військової організації та умов воєнного стану. Обґрунтовано, що адміністративно-правові методи діяльності прокурора в сфері оборони є законодавчо визначеною системою способів владно-розпорядчого впливу, які характеризуються поєднанням превентивних, контрольних та реагувальних заходів, узгодженістю з принципами військової дисципліни та субординації.

У дисертаційній роботі автором удосконалено комплексну характеристику правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони через авторське визначення його структурних елементів з урахуванням специфіки військової сфери: права прокурора конкретизовано як юридичні можливості безперешкодного доступу до військових об'єктів,

витребування документів з грифом секретності та здійснення нагляду за додержанням законів під час матеріально-технічного забезпечення військ; обов'язки прокурора визначено як нормативно встановлені вимоги щодо забезпечення законності при виконанні військового обов'язку, проходженні військової служби, мобілізації, призові громадян та процесуальному керівництві досудовим розслідуванням військових злочинів; гарантії діяльності прокурора охарактеризовано як систему правових і організаційних засобів, що включає особливий порядок призначення та звільнення, заборону втручання з боку військового командування, статус військовослужбовця та спеціальні заходи безпеки під час виконання службових обов'язків у сфері оборони.

Удосконалено класифікацію принципів діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони за функціональним призначенням, яка включає: 1) загальноправові принципи (верховенства права та законності, рівності всіх перед законом, незалежності), що є спільними для всієї системи прокуратури та забезпечують конституційні засади діяльності; 2) організаційні принципи (єдності системи прокуратури, централізації, територіальності, єдиноначальності та колегіальності), що визначають побудову та управління спеціалізованою прокуратурою з урахуванням специфіки військової організації; 3) функціональні принципи (публічності, гласності з урахуванням режиму секретності, об'єктивності та неупередженості, процесуальної самостійності), що регламентують безпосереднє виконання прокурорських функцій у військовій сфері; 4) спеціальні принципи діяльності у сфері оборони (захисту інтересів держави та людини в межах наданих повноважень, деполітизації, недопустимості сумісництва в трудовій сфері, дотримання режиму державної таємниці, взаємодії з органами військового управління), що відображають специфіку функціонування прокуратури в оборонному секторі та забезпечують баланс між вимогами національної безпеки і захистом прав військовослужбовців.

Варто відмітити, що в роботі дістало подальшого розвитку розкриття форм діяльності прокурора через виокремлення її основних напрямів: підтримання публічного обвинувачення у справах військовослужбовців,

процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних проваджень у військовій сфері, представництво державних інтересів у судових справах щодо господарських угод військових формувань та повернення земель військового призначення, нагляд за дотриманням законності при виконанні судових рішень у спеціальних установах для військовослужбовців.

У роботі набули подальшого розвитку твердження про взаємодію прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони з іншими органами публічної адміністрації через систематизацію та конкретизацію напрямків такої взаємодії: 1) процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінальних проваджень, вчинених військовослужбовцями, особами військового резерву та іншими особами, діяльність яких впливає на обороноздатність держави, у взаємодії з Державним бюро розслідувань, Службою безпеки України, Національною поліцією України; 2) здійснення нагляду за додержанням законності під час проведення негласних слідчих та оперативно-розшукових дій органами Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, спеціальних підрозділів Національної поліції України, Державної прикордонної служби України; 3) представництво інтересів держави у судових провадженнях щодо Міністерства оборони України, Збройних Сил України, органів оборонної промисловості, військово-цивільних адміністрацій та інших суб'єктів оборонного сектору; 4) нагляд за додержанням законів органами виконавчої влади у сфері оборони, включаючи Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державну спеціальну службу транспорту; 5) нагляд за дотриманням законності при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях щодо військовослужбовців у гауптвахтах, дисциплінарних батальйонах, спеціальних палатах медичних закладів ЗСУ та військових частинах, де виконуються покарання; 6) координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності у військовій сфері через механізми обміну інформацією, проведення спільних нарад, узгодження планів перевірок та розроблення міжвідомчих нормативних актів.

4. Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані: - у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших досліджень проблемних аспектів адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої прокуратури в сфері оборони; - практичній діяльності – у контексті підвищення ефективності та дієвості органів прокуратури в сфері оборони; - освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів, проведення лекційних, семінарських і практичних занять із дисциплін «Адміністративне право» «Кримінальне право», «Кримінальне процесуальне право», «Організація судових та правоохоронних органів».

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях.

Дисертація подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати здійснених Костянтином Покорою досліджень, які мають істотне значення для юридичної науки.

Загальний обсяг основного тексту дисертації, додатки та список літератури достатні для дисертаційних робіт за спеціальністю 081 – Право.

Аналіз публікацій дозволяє стверджувати, що всі публікації **Костянтина Покори** прямо пов'язані з темою дисертації та розкривають її зміст. На цій підставі можна переконливо стверджувати, що дисертація виконана здобувачем самостійно, а усі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень автора.

Основні результати та висновки дисертації викладено у таких публікаціях: чотирьох статтях у наукових фахових виданнях України; трьох тезах за результатами науково-практичних конференцій. Отже, в цілому результати дисертації представлено в 7 публікаціях.

Наукові публікації повною мірою відображають основний зміст дисертаційного дослідження.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація має класичну структуру і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 272 сторінки.

Оформлення дисертації за структурою, стилем представлення матеріалу та мовою відповідає вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Матеріали дисертації чітко висвітлюють одержані під час дослідження науково-практичні результати.

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових працях, в яких подано результати дисертації, не виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. У запропонованій автором періодизації розвитку прокуратури недостатньо відображено еволюцію саме військових і спеціалізованих прокуратур у незалежній Україні. Період з 1991 року до сьогодні об'єднано в один етап, хоча ліквідація військових прокуратур, їх відновлення у 2014 році, подальша реорганізація та створення Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони у 2023 році мають принципово різне правове значення. Виокремлення цих підетапів зробило б історико-правовий аналіз більш точнішим.

2. У роботі не до кінця з'ясовано питання про так званий подвійний статус прокурора і військовослужбовця. Потребує чіткої відповіді, чи повинен кожен прокурор Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони мати статус військовослужбовця, чи такий статус може належати лише окремим прокурорам. Від цього залежать порядок проходження служби, соціальні гарантії, дисциплінарна відповідальність і підпорядкування відповідної особи.

3. Виокремлення у дисертаційній роботі аналітично-інформаційної форми діяльності прокурора потребує додаткового обґрунтування. Підготовка звітів, аналітичних матеріалів і методичних рекомендацій сама по собі не спричиняє зовнішніх юридичних наслідків, а тому може розглядатися як внутрішня організаційна діяльність. Автору доцільно було б розмежувати правові форми реалізації прокурорських повноважень та організаційні заходи, які лише забезпечують їх здійснення.

Наведені мною зауваження не знижують цінності дисертаційної роботи Покори Костянтина поданої на здобуття ступеня доктора філософії та, скоріш за все, можуть бути використані для подальших досліджень.

8. Загальний висновок

Враховуючи актуальність теми дисертації та результати проведеного дослідження вважаю, що дисертаційна робота Костянтина Покори «Адміністративно-правовий статус прокурора спеціалізованої прокуратури у сфері оборони» є самостійною, завершеною роботою в якій отримані нові, науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання.

На підставі здійсненого аналізу можна зробити висновок, що дисертація Костянтина Покори відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

РЕЦЕНЗЕНТ

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри публічного та приватного права
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Підпис засвідчую
Начальник відділу кадрів
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Любов КОТОВА

Ольга КУРТОВА